

PEDAGOGUL ION ZDERCIUC. REPERE PROFESIONALE ÎN CREAREA PORTRETULUI SCULPTURAL

BRIGALDA Eleonora, dr., profesor univ. interimar,

MARIAN Ana, dr.

Summary

In various periods of his activity, Ion Zderchuk admired the works of great sculptors, which became as models to follow. Although sculpture was a peripheral genre during his studies at the School of Fine Arts "I. E. Repin" in Chisinau, he follows the career of sculptor at the Academy of Fine Arts in St. Petersburg in the studio of Professor Veniamin Pinchuk. Thus, the knowledge gained in the classical school, as well as his own research in the genre of portraiture, have been proposed for study by the young generations of students of the Faculty of Fine Arts and Design of the SPI "Ion Creanga" in Chisinau, where Ion Zderchuk teaches more than a quarter of a century.

Pentru sculptorul Ion Zderciuc (n. 1957, s. Berești, r. Ungheni), genul portretistic este, întâi de toate, o modalitate pentru a-și exprima propriile viziuni estetice, propriile atitudini față de oamenii din preajmă. Indiferent de specie (statuie, bust, portret alegoric sau intim), sculptorul urmărește ca în portret să existe asemănare cu protagonistul, să existe un conținut sugestiv despre el (măreție, bărbăție, asprime, severitate etc., aspecte pe care artistul dorește să le evidențieze). În diferite perioade ale creației sale, I. Zderciuc a admirat creația marilor sculptori, reprezentanți ai diferitor perioade din istoria artelor [2, p. 87]. Astfel, au fost timpuri în care prefera portretul stilizat, dar și idealizat grecesc și timpuri în care era deosebit de interesat de portretul psihologic roman. Portretele sculpturale antice și renascentiste l-au captivat prin generalizarea și naturalitatea formelor, prin perfecțiunea reprezentării chipurilor umane. Pentru I. Zderciuc aceste portrete au rămas modele și pasiuni de durată.

În prezent sculptorul pare să se afle într-o continuă căutare a unui stil în care s-ar simți în largul creativității și care l-ar reprezenta cel mai bine, tinzând uneori spre impresionism, expresionism sau spre formele clare, clasice și, în funcție de ideea lucrării, el caută o modalitate optimă pentru a reda caracterul celui portretizat.

În timpul studiilor sale la Școala Republicană de Arte Plastice *I. E. Repin* din Chișinău, unde a făcut inițial pictură în clasa artistului plastic Afanasie Oprea, sculptura era pentru I. Zderciuc un gen periferic. Abia prin anul II sau III a făcut *Portretul bunicii* (1973, lut), pe care l-a trecut apoi în gips patinat și apoi l-a fotografiat. Astfel, încă din anii studiilor, lucrările realizate de tânărul sculptor I. Zderciuc depășesc rigorile canoanelor academice[1].

Absolvind Școala *I. E. Repin* a încercat să intre la Academia de Arte Frumoase de la Sankt-Petersburg. După câteva nereușite, a urmat sfatul sculptorului moldovean Dumitru Verdianu, care pe atunci era student la acea instituție de învățământ, și a arătat fotografiile cu lucrările sale lui Veniamin Pinciuk, profesor de sculptură la Sankt-Petersburg. Fotografiile făcute, în special *Portretul bunicii*, a trezit interesul studenților și al profesorului V. Pinciuk. *Portretul bunicii* (1973, gips) este o lucrare care cucerește printr-un realism covârșitor, detaliul realist fiind aici primordial și decisiv. Redarea minuțioasă a suprafeței pielii, ridurile adânci, forma craniului care transpare prin pielea brăzdată de ani, nu se apropie de naturalism, fiind de o expresivitate impresionantă. Cu ochii adânci și înțelepți, bătrâna se află într-o stare de îngândurare și pare că privește de la înălțimea vârstei sale trecutul și prezentul, dar nu și viitorul. Detaliul mâinii uscățive, ochii redați prin scobire, baticul acoperindu-i fruntea, capul aplecat visător spre dreapta – toate acestea redau un chip apropiat, lucrat cu mult drag și căldură de către sculptor. A doua lucrare, păstrată în fotografii și în atelierul artistului, este *Portretul tatălui* (1974, gips). Lucrarea reflectă urmele unei modelări energice, dar atente la detalii, redând un chip care nu poate fi atribuit unui anumit grup social, în afara oricărei tipizări, un

chip cu accente psihologice. Aceste două portrete au constituit o mărturie indubitabilă a talentului tânărului pe atunci sculptor I. Zderciuc.

Ajuns la Academia de Arte Frumoase de la Sankt-Petersburg, I. Zderciuc, un tânăr promițător, a început să lucreze cu studenții mai mari în atelier. Era angajat în paralel la serviciu în calitate de paznic la *Monetnâi Dvor*, în Cetatea Petropavlovsk, unde la timpul său a lucrat și marele sculptor basarabean Alexandru Plămădeală. Lucra la ora 8 la desen, la ora 11 la sculptură, creând portrete și nuduri de rând cu studenții din anii III, IV și V. Cu studenții de la anul III a lucrat la portretul în dimensiuni naturale, mărite, la portretul-bust. Profesorul V. Pinciuk cerea în primul rând asemănare, reprezentarea formei în spațiu, să fie corect lucrată anatomic cutia craniană, să fie respectate simetria, proporțiile, astfel încât chipul să nu apară deformat.

Deja fiind student la anul I, I. Zderciuc acorda o atenție deosebită portretului psihologic, bustului, portretului în racursiu, executării copiei de pe statuia *David* a lui Michelangelo Buonarroti. Anume corelația formă–proporții–spațiu devine hotărâtoare pentru tânărul sculptor moldovean.

Printre lucrările sale din acea perioadă este *Portretul fetei cu basma* (1982, gips), în care protagonista apare modelată cu accente realiste: ochii fără pupile, redați doar sugestiv, linia subțire a sprâncenelor, gura ușor conturată. Zona de bust păstrează urmele unei modelări consecutive prin aplicarea treptată a bucăților de lut. O altă lucrare este *Portret de studentă* (1984, gips), în care ochii protagonistei sunt ușor schițați, autorul creând astfel un efect de interiorizare a trăirilor portretizatei. Printre lucrările acelei perioade se evidențiază și *Portretul unei tinere* (1983, gips), în care persistă amprente modelării consecutive. *Portretul de bărbat* (1986, gips) este modelat mai mult impresionist, cu aplicarea pe suprafața, redată unitar a capului, a unor bucăți minuscule de lut. Studiile făcute de I. Zderciuc la Sankt-Petersburg i-au lărgit orizontul artistic, i-au dezvoltat și amplificat talentul de portretist.

Pe parcursul studiilor, I. Zderciuc a cunoscut și succese, și insuccese. Doar la anul II a luat pentru un nud primul „cinci” categoric. În anul III a modelat pentru așa-numita „diplomă mică” portretul lui Mihai Eminescu, iar ca lucrare de licență a avut grupul sculptural *Ion Creangă și Mihai Eminescu*, care i-a plăcut mult lui Mihail Anikușin, sculptor consacrat. Lucrarea de licență a lui Ion Zderciuc *Ion Creangă și Mihai Eminescu* (1987, lut) se remarcă prin laconismul formelor, prin figurile redade generalizat, fără detalii de costum, esențiale fiind mimica și atitudinea personajelor. Dialogul dintre marele prozator și marele poet este unul profesional, dar și unul amical. Atitudinea personajelor este sinceră și cordială. Până a ajunge la această soluție compozițională, sculptorul a făcut mai multe schițe, mai multe încercări în diverse materiale. Astfel, din rândul acestora se remarcă lucrarea *Ion Creangă* (1986, metal), în care scriitorul apare într-un racursiu liber, necondiționat, autorul subliniind astfel simplitatea și modestia, bunătatea și mărinimia personajului. O altă încercare de a modela o compoziție este *Portretul lui Mihai Eminescu* (1985, lut). Personajul este redat statuar, așezat pe un scaun, îngândurat și solitar. Astfel, numeroasele schițe și lucrări de pregătire în variate materiale, după cum vedem, au condus spre realizarea acestei compoziții dublu portret. În anii '90 interesul sculptorilor pentru moștenirea istorică a țării crește considerabil [3, p. 21]. Marii scriitori români M. Eminescu și I. Creangă sunt tratați la proporțiile monumentalului, într-o nobilă suplețe și sobrietate stilistică. Suprimând hotărât detaliile concrete sculptorul accentuează spiritualitatea chipurilor [1, p. 3]. Adusă în anii '80 la Chișinău, compoziția se află în muzeul Universității Pedagogice de Stat *Ion Creangă*.

Cunoștințele acumulate într-o școală clasică, dar și căutările proprii în domeniul portretului sunt aduse spre asimilare tinerei generații de studenți ai Facultății de Arte Plastice și Design a UPS *Ion Creangă* din Chișinău, unde I. Zderciuc lucrează ca pedagog mai mult de un sfert de secol. Astfel, în clasa de sculptură a profesorului I. Zderciuc, studenții sunt îndemnați să respecte rigorile construirii unui portret. Pregătirea pentru portret începe prin cunoașterea personalității celui portretizat: calități personale, biografie, ocupații etc. Urmează schițele, desenele și schițele în volum, după care vine etapa schițelor în volum în plastica de forme mici în plastilină, lut, care este un material maleabil, elastic, cu mari posibilități de expresie. În continuare se

exersează intens în domeniul compoziției, păstrându-se raportul de proporții. După aceasta se face modelarea consecutivă, păstrându-se dinamica, plastica, asemănarea cu originalul. În ultima etapă este necesar să găsești momentul oportun pentru a te opri din lucru. Este important, de asemenea, să nu copiezi natura, ci să redai lumea interioară a portretizatului.

Profesorul de sculptură I. Zderciuc își exprimă regretul că studenții au posibilitatea de a studia portretul doar 30 ore. Lucrând în atelier cu studenții, el le atrage atenția să fie păstrate proporțiile, detaliile feței să fie redade anatomic corect, el le educă studenților simțul rezolvării anatomico-plastice a portretului.

Printre studenții săi a fost și sculptorița Parascovia Popa-Donoi, care „s-a aprins” de pasiunea pentru sculptură, creând la început forme bizare, geometrice. În atelierul profesorului ei, studenta a finalizat portretul practic într-o singură ședință, tratându-l impresionist și pe suprafețe. Lucrarea de diplomă a Parascoviei Popa-Donoi *Piramida sufletelor* (1996, piatră de Cosăuți) a fost înalt apreciată de specialiști. Dintre studenții talentați ai lui I. Zderciuc se remarcă și Andrei Daghi cu lucrarea de licență *Ion Casian Suruceanu* (1993, gips), o placă comemorativă a cunoscutului arheolog basarabean. De asemenea, a rămas în memoria sculptorului studentul Nicolae Topor cu lucrarea sa *Nistrul în agonie* (1991, gips) și Nistor Zderciuc cu lucrarea *Sfântul Gheorghe* (2012, gips). Pedagogul Ion Zderciuc are deja 18 diplomați de sculptură, discipoli pe care i-a ghidat cu multă răbdare și dăruire.

Deseori sculptorul lucrează în atelier alături de studenți, care îl inspiră, la rândul lor, să creeze noi portrete. Astfel au apărut *Portretul studentei* (2003, gips) și *Portretul unei studente* (2005, bronz patinat). El lucrează de asemenea în grup cu alți sculptori. Așa a apărut *Portretul lingvistului Eugen Coșeriu* (2001, bronz), savant celebru pe care l-a invitat, împreună cu regretatul sculptor Tudor Cataraga, la o ședință de modelare. Portretul lucrat de Ion Zderciuc i-a plăcut mult lui Eugen Coșeriu, care a lăsat și un autograf pe portretul tridimensional, în mărime naturală, turnat ulterior în bronz.

Portretul lui Glebus Sainciuc (2009, bronz și 2010, teracotă) a fost creat în două ședințe. Maestrul Glebus Sainciuc a rămas plăcut surprins de portretul lucrat de sculptorul I. Zderciuc. Acest portret a fost prezentat la expoziția Autumnala din 2009, fiind remarcat de juriu, iar autorul a obținut Premiul Ministerului Culturii. Sculptorul revine în mai multe rânduri la același subiect, făcând mai multe copii în diverse materiale de pe același portret. Astfel a dublat *Portretul lui Glebus Sainciuc* în bronz și teracotă, a revenit la *Portretul tatălui* în bronz și gips, și chiar a făcut o miniatură pornind de la acest chip.

De asemenea, la genul plasticii de forme mici se referă și *Portretul lui Antioh Cantemir* (2003, bronz). Lucrat în manieră clasică, în tradițiile portretului european și a celui rus al secolelor XVIII-XIX, chipul poetului apare inspirat și nobil. *Portretul lui Eugen Tăbârță* (2006, bronz) este redat cu mare atenție pentru detaliul realist, sculptorul modelând energic și îngrijit chipul tânărului plastician.

Deosebit de apropiat sculptorului, *Portretul fiului Nistor* (2012, teracotă) conține caracteristicile de vârstă, întipărite pe chipul portretizatului – un vis tineresc și candid, un început de viață, un vlăstar tânăr al arborelui deja format al tatălui.

Printre portretele de scriitori, contemporani ai artistului este și *Portretul lui Andrei Vartic* (2012-2015, teracotă). Lucrat la scară mărită, chipul este redat cu mare grijă pentru o reprezentare realistă detaliată, care conferă viață imaginii și aduce o atmosferă și o dispoziție cu totul specială în portret. Iar *Portretul lui Grigore Vieru* (2009-2015, teracotă) nu conține doar asemănare exterioară cu scriitorul, dar și redă lumea visurilor scriitorului prin ochii sinceri, cu privirea îndreptată spre ceruri. La chipul poetului Grigore Vieru sculptorul revine în repetate rânduri, găsind în opera și personalitatea poetului noi posibilități și noi îndemnuri pentru a reveni cu o nouă viziune într-un alt portret. Ion Zderciuc este autorul unor expresive portretizări, în care urmărește nu atât transpunerea fidelă a fizionomiei, cât relevarea caracterului psihologic; viața și destinul modelului.

Astfel, sculptorul I. Zderciuc, sub dalta și mâinile căruia materia se modelează în volume echilibrate și armonioase, datorită capacităților sale pregnante pentru genul portretului și datorită studiilor sale academice, evoluează vertiginos îmbinând activitatea de pedagog și cea de sculptor profesionist.

Bibliografia

1. Brigalda –Barbas, Eleonora, *Ion Zderciuc. Sculptură*, Chișinău.
2. Marian, Ana, *Sculptura din Republica Moldova*, Editura Universul, Chișinău, 2007.
3. Suruceanu, Valeria, *Galeria de sculptură contemporană*, Editura Cartea Moldovei, Chișinău, 2008.